

**RESPUBLİKA ELMİ-TİBB KİTABXANASINDA
OXUCULARA BIBLIOQRAFİK-İFORMASIYA XİDMƏTİNİN
TƏŞKİLİ (2005-2010-CU İLLƏR)**

Açar sözləri: Respublika Elmi-Tibb Kitabxanası, bibliografik-informasiya xidməti

Ключевые слова: Республиканской научно-медицинской библиотеки, библиографические-информационной службы

Key words: Republican Scientific-Medical Library, bibliographic-information service

«İnformasiyalaşdırma-informasiya ehtiyatlarının formalaşdırılması, təqdim edilməsi, istifadə olunması əsasında dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarının, təşkilatı, hüquqi və mülkiyyət formasından asılı olmayaraq bütün vətəndaşların informasiya tələbatlarının və bu sahədəki hüquqlarının təmin edilməsində optimal şəraitin yaradılması üçün təşkilatı, sosial-iqtisadi və elmi-texniki prosesdir». (1)

İnformasiya Cəmiyyəti – strukturlar, texniki baza və insan potensialı biliklərin informasiya resurslarına çevrilməsinə xidmət etməlidir və bu resursların üzərində yenidən işləmək tələb olunur bu işə passiv formaların (kitablar, məqalələr, patentlər) aktiv formalara (modellər, alqoritmlər, proqramlar, layihələr) çevrilməsində vacibdir. Lakin yuxarıda izah olunanlardan daha çox diqqət, infokommunikasion infrastruktur tərəfindən avtomatik idarə olunan modellərə və ekspert sistemlərinə verilməlidir. İnformasiya cəmiyyəti – məlumatla işləmək qabiliyyətinə malik yüksək texnologiyalar ilə, qərarların qəbulu üçün kompüter modelləri ilə, İnternet (intranet) tərəfindən avtomatik aktuallaşdırılan ekspert sistemləri və intellektual informasiya robotları ilə təchiz olunmuş və bütün vətəndaşlara peşəkar fəaliyyətdə və məişətdə tələb olunan qərarların qəbul olunmasında bu texnologiyalardan istifadə etmək imkanı olan bir cəmiyyətdir.

İnformasiya cəmiyyəti termini 60-cı illərin II yarısında insanlar ilk dəfə “informasiya partlayışı” varlığını dərk etdikdən sonra yaranmışdır. Cəmiyyəti dövr edən informasiyanın sayı getdikcə artmağa başladı. Sonra cəmiyyətdə informasiyanın artması qanunu tapıldı. Məlum oldu ki, bu qanun “informasiya partlayışı” haqqında danışmağa imkan verir. Ekspotensial funksiyanı özündə əks etdirən bu qanun göstərdi ki, insan bu cür axınlı informasiya

ilə bacara bilməyəcək. İnformasiyanın işlənilib hazırlanması , saxlanması və işlədilməsi üçün xüsusi vasitə lazımdır.

İnsan tarixində gələcək eranı nəinki informasiya cəmiyyəti, eyni zamanda bilik cəmiyyəti, infoməkan adlandırmağa başlamışlar. Troffel aqrar sənaye inqilabı yaşamış insanların, informasiya inqilabının astanasında olduğunu nəzərə alaraq, 3 inqilab nəzəriyyəsini elmi dövriyyəyə daxil etdi.(5)

İnformasiya cəmiyyəti adı ilk dəfə olaraq Yaponiyada yaranıb. Bu elmi-texniki iqtisadi tədqiqatlar üzrə yapon dövləti tərəfindən ölkənin iqtisadiyyatının gələcək inkişafında əsas yer tutdu. Bu termini təklif edən mütəxəssislər cəmiyyətin xüsusiyyətlərini izah edir, bunun əsasında informasiya yüksək səviyyədə dövr edir. İnformasiya xidmətindən istifadə qiyməti o qədər də yüksək deyil və onu hər kəs istifadə edə bilər.

Amerika mütəxəssisi F.Maxlup 60-cı illərin əvvəlində informasiyanı, sənaye məhsulu və istehsalı kimi başa düşülə biləcəyini irəli sürmüşdü. Bu haqda sonralar idarəetmə sahəsinin təşkilində kağızsız texnologiya konsepsiyası siyasətini təklif edən B.M.Qluşkov da yazmışdır. Lakin məhz yaponlar, sənaye informasiya ideyasının fəal təbliğatçıları olmuşdular və məhz onlar dünya bazarında rəqabət mübarizəsində istifadə etmişdilər. Dünya bazarında yüksək yer tutan yapon cihazları, hesablama maşınları olmadan informasiya cəmiyyəti üçün texnomühit yaratmaq mümkün deyil. 80-cı illərdə yüksək inkişaf etmiş ölkələrdə informasiya biznesi sürətlə inkişaf etmişdir. İnformasiya cəmiyyətinə keçid insanların informasiyadan istifadə etməsinə köməklik göstərir.

İnformasiya cəmiyyətinin xüsusiyyətlərindən biri sənaye cəmiyyətində itmiş fərdi əməyin qiymətini artırmaqdır. Avtomatlaşdırılmış iş yerləri şəbəkəsinin inkişafı bir çox mütəxəssislərə evdən çıxmaq şərti ilə yaradıcı cəmiyyətdə iştirak etmək imkanı verir. Təhsil sferasında da böyük dəyişiklər gözlənilir.(5)

Azərbaycanda İnformasiya cəmiyyətinin qurulması dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindən biri kimi qəbul edilmişdir. İnformasiya cəmiyyətinin qurulmasının əsas vəzifələrinə İC-nin hüquqi əsaslarının yaradılması, insan amilinin inkişafı, vətəndaşların məlumat almaq, onu yaymaq və istifadə etmək hüquqları, elektron hökumətin, elektron ticarətin formalaşması, ölkənin iqtisadi, sosial və intellektual potensialının möhkəmləndirilməsi, informasiya və biliklərə əsaslanan, rəqabətə davamlı iqtisadiyyatın qurulması, müasir informasiya-kommunikasiya infrastrukturunun yaradılması, vahid milli elektron informasiya məkanının formalaşdırılması, informasiya təhlükəsizliyinin təmini, elektron geriliyinin aradan qaldırılması kimi məsələlər daxildir.

İnformasiya cəmiyyətinin əsas məqsədi bütövlükdə cəmiyyətin və ayrı-ayrı şəxslərin informasiya tələbatını ödəmək üçün müasir informasiya

texnologiyaları bazasında müxtəlif təyinatlı informasiya resurs və fəzalarının formalaşdırılmasıdır.

İnformasiya cəmiyyətinin xüsusiyyətlərinə aşağıdakıları aid etmək olar:

- qlobal informasiya mühitinin yaradılması;
- informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından kütləvi istifadə edilməsi, sosial və iqtisadi fəaliyyətin yeni formalarının yaranması;
- informasiyanın əmtəyə çevrilməsi, informasiya və bilik bazarının yaradılması və inkişafı;
- təhsil sisteminin təkmilləşməsi, beynəlxalq, milli və regional səviyyədə informasiya mübadiləsi sistemlərinin imkanlarının genişlənməsi hesabına peşə və ümumi mədəniyyət səviyyəsinin artması;

Qeyd etdiyimiz kimi informasiya cəmiyyətində kitabxanalarda oxuculara ən müasir formada kitabxana –bibliografiya xidmətinin təşkili həyata keçirilməlidir.

Respublika Elmi-Tibb Kitabxanasında 2005-2010-cu illər üzrə oxuculara biblioqrafik-informasiya xidmətinin təşkili həyata keçirilmişdir. Şöbə tərəfindən son 10 ildə alınan dövrü nəşrlər və fəal fond, eləcə də soraq-informasiya fondu ilə iş aparılmışdır. Fonda daxil olan yeni dövrü nəşrlər və ədəbiyyatın qəbulu və qeydiyyatı aparılır. 01.01.2011-cu il tarixinə fond 479.252 nüsxə milli və xarici dillərdə olan kitab, jurnal, avtoreferatlardan ibarət hesablanmışdır. Məzmununa görə əsas fond tibbi elmi fəalliyəti və tibbi təcrübə ilə məşğul olan, tibb sahəsində təhsil alan oxucular üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu baxımdan fond əsasən elmi və praktiki tibbi ədəbiyyatdan ibarətdir. Kitabxana fondunun komplektləşdirilməsi tematik-tipoloji plan əsasında həyata keçirilir. 2010-cu il ərzində elmi işləmə və kataloqlaşdırma şöbəsi komplektləşdirmə şöbəsindən 2425 nüsxə ədəbiyyat almışdır. Bütün bu nəşrlərin elmi işlənməsi aparılmışdır. Həmin nəşrlər indeksləşdirilmiş, təsvir olunmuş, təsvirlərin dubletləri yazılmış, əlifba, sistemli, “Yeni nəşrlər”, “Avtoreferatlar” kataloquna əlavə edilmişdir. Ümumilikdə 2010-cu ildə 15.100 kartoçka təsvir edilmişdir. Şöbədə təsvir olunan kartoçkaların sayı 7.100 nüsxə olmuşdur. Alınan nəşrlərin sayının çox olması ilə əlaqədar olaraq təsvir olunan kartoçkaların sayı da çox olmuşdur. Oxuculara kitabxana-biblioqrafiya biliklərinin aşılması da biblioqrafia şöbəsinin, eləcə də xidmət, kataloqlaşdırma şöbələrinin fəaliyyət dairəsinə daxildir. Xüsusilə elmi iş yazan aspirantlar, dissertantlarla daha dərinə iş aparılır, kitabxananın , soraq-axtarış aparatından, soraq-informasiya fondundan düzgün istifadə etmək bilikləri aşılır. Biblioqrafia şöbəsinin tərkibinə ölkəşünaslıq bölməsi də daxildir. Bu bölmə alimlərimizin tibb üzrə rus və azərbaycan dillərində dərc olunan əsərlərinin elmi işlənməsi, təsvir edilməsi, işlənmiş kartoçkaların ölkəşünaslıq, əlifba və sistemli kataloquna əlavə edilməsi edilməsi ilə məşğul olur. Yalnız Milli tibb ədəbiyyatı ilə məşğul olan, eləcə də sorguları milli

ədəbiyyatla bağlı olan oxuculara adətən bu bölmənin əməkdaşı yardım göstərir. Şöbə tərəfindən 5 biblioqrafik göstərici tərtib edilmiş və tibb kitabxanaları şəbəkəsinə paylanmışdır. Biblioqrafiya şöbəsində 585 nüsxə jurnal, 287 kitab, 50 metodik vəsait, 185 avtoreferat təsvir olunmuşdur. Təsvir olunan kartoçkaların 7624 kartoçka elmi işlənərək indeksasiya olunmuş və kataloqlara düzülmüşdür. 130 şifahi sorğu ölkəşünaslıq kataloqu vasitəsilə təmin olunmuşdur. 2010-cu il üzrə biblioqrafik –informasiya xidməti və kütləvi işlərin sayı aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.(4)

Biblioqrafik-informasiya xidməti və kütləvi işlər

Cədvəl 1

Tədbirlərin növləri	Ümumi sayı	Tətbiq olunan mənbələr
1.1 Mövzu	35	369
1.2.Yeni nəşrlər	2	278
1.3 Hərəkətli sərgilər	2	489
İnformasiya günləri	2	101
Mütəxəssis günləri	1	141
Şifahi icmal	4	80
Konfranslar	5	119
Cəmi	51	1577

Cədvəl 2

Yerinə yetirilən arayışlar	Mövzu üzrə	Yazılı	Faktoqrafik	Mənbələrin cəmi
62	30	15	225	2903

Cədvəl 3

Kitab verilişi və oxucu gəlişi

Göstəricilər	Ümumi	Oxu zalı	KAÄ
1.Kitab verilişi	21901	21901	4200
1.1 İctimai-siyasi ədəbiyyat	18	18	-
1.2 Tibbi ədəbiyyat	19365	19365	4200
1.3 Xarici dillərdə ədəbiyyat	164	164	120
2.Nəşr növü üzrə			
2.1 Monoqrafiyalar	6809	6809	1800
2.2.Jurnallar	11297	11297	2500
2.3 Avtoreferatlar	141	141	-
2.4 Qəzetlər	533	533	-
2.5 Toplular	3121	3121	

Xarici ədəbiyyat şöbəsində də oxuculara xidmət göstərilir. Bu il şöbənin 176 nəfər oxucusu olmuşdur. Onlardan: elmi işçilər-104, həkimlər-40 nəfər, tələbələr-104 nəfər olmuşdur. Şöbənin oxucuları tibbi ədəbiyyatla yanaşı, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının materiallarına da böyük maraq göstərmişlər. Şöbənin əməkdaşları ÜST-nin materiallarından ibarət ayrıca bir fond yaratmış, onun texniki və elmi işlənməsi ilə məşğul olmuşlar. Şöbənin işçiləri Amerika Mərkəzi ilə əlaqə yaratmışlar. Oxuculara həmin mərkəzin kitabxana fondundan istifadə edilməsində köməklik göstərilmişdir. Mərkəzin internet vasitəsilə EBSCO verilənlər bazasına açıq giriş təmin olunmuşdur. Kitabxanamızın işçiləri həmin verilənlər bazasından oxucuları maraqlandıran və fonda olmayan yeni tibbi elmi dövri nəşrlərdən yararlanmaya yardım etmiş və həmin mərkəzlə əməkdaşlıq etmişlər. Bu şöbədə ənənəvi kitabxana xidməti ilə yanaşı, oxucular üçün bəzi materialların tapılması ilə də məşğul olmuşlar. Oxucuların sifarişi ilə əməkdaşlarımız müxtəlif çap materiallarından müəyyən hissələri tərcümə etmiş, oxuculara yardımçı olmuşlar. 2010-cu ildə 6 belə tərcümə işi hazırlanıb, oxuculara təhvil verilmişdir. Onlardan 3-ü xarici dillərdən Azərbaycan dilinə, 3-ü Azərbaycan dilindən xarici dillərə tərcümə olunmuşdur. Daha bir xidmət forması yaxın və uzaq məsafədən elektron resurslarından istifadənin təşkilindən ibarətdir. Kitabxananın kompüter zalı vasitəsilə oxucular internet resurslarından istifadə etmək imkanı əldə etmişlər. Burada çalışan peşəkar əməkdaşlarımız onlara adi axtarış saytları ilə yanaşı, xüsusi tibb saytlarından istifadə edilməsində də köməkçi olmuşlar. Bu da oxucuların sorgularını tam və operativ ödənilməsinə şərait yaratmışdır. Kitabxananın bu xidmətindən 134 nəfər oxucu yararlanmışdır. Bundan əlavə kompüter zalında 2006-cı ildən daha bir yeni xidmət forması – disklərdən (CD) istifadənin təşkili təmin edilmişdir. 2007-ci ildə CD-lərin ümumi sayı 45 ədəd olduğu halda, 2008-ci ildə 54, 2009-cu ildə 70, 2010-cu ildə 87 ədəd olmuşdur.(4)

KAA vasitəsilə xidmətin hər il fəallaşması və oxucuların bu xidmət sahəsinə tez-tez müraciət etməsi müşahidə olunmuşdur. 80 oxucu sifarişi və bu sifarişlərə görə 2800 kitab verilişi qeydə alınmışdır. Onlardan kitab verilişinin sayı 1000 nüsxədən, jurnal verilişi-1800 ibarət olmuşdur. Əsasən yeni jurnallara və kitablara tələbat artmaqdadır. Respublikanın bir sıra başqa kitabxanaları, məsələn: BDU-nun elmi kitabxanası, EA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası, M. F. Axundov adına milli Kitabxana ilə sıx əlaqələr qurmuşdur. 30 kitabxanaya KAA xidməti göstərilmişdir.

Kitabxanaya 2005-2010-cu illər üzrə jurnallar daxil olmuşdur. Bunlardan “Azərbaycan onkologiya və hemoyologiya jurnalı”, “Azərbaycan ortopediya və travmatologiya jurnalı”, “Cərrahiyyə” və s. jurnalları qeyd etmək olar.

AzDRETK - da oxucu marağını, onu bu gün daha çox narahat edən məsələləri daha dərinlən tədqiq etmək üçün oxucu anketləri tətbiq edilməyə başlanmışdır. (3)

Bu anketlərin təhlili zamanı həkim - oxucuları narahat edən bir çox məsələlər aydın olmuşdur.

«Kataloq və kartoteka sistemindən sərbəst istifadə edə bilərsinizmi» sualına oxucuların 40%- bəli, 60%- xeyr cavabı vermişlər. İnkər cavab bildirən oxucular kitabxanaçı ilə işləmək arzusunda olduğunu da bildirmişdər. Anketi dolduran oxuculardan 20%- tələbə, 80%- praktiki və elmi fəaliyyətdə olan həkimlərdir. Əfsus ki, onların içərisində fasiləsiz şəxsi təhsillə məşğul olanlar çox azdır.

Ümidvarıq ki, gələcəkdə kitabxana, kitabxana-bibliografıya xidmətinin ən yeni forma və üsullarla yeni texnologiyaların tətbiqi yolu ilə oxuculara operativ və dəqiq xidmət göstərilməsinə nail olacaqdır.

ƏDƏBİYYAT

1. İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu // Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik oplusu.-1998.-№6.-s.1215
2. Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə dövlət proqramı // Bakı, Respublika qəz., 2008, 7 oktyabr.
3. Pirəliyeva Y. ADRETK-da oxucularla işin spesifik xüsusiyyətləri//Kitabxanaşünaslıq və bibliografıya.-2008.-№2.-s.110-113
4. ADRETK-nın 2005-2010-cu il hesabatı.
5. az. wikibooks.org.

Н.АГАЕВА

ОРГАНИЗАЦИЯ БИБЛИОГРАФИЧЕСКОГО-ИНФОРМАЦИОННОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ ЧИТАТЕЛЕЙ В РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНОЙ- МЕДИЦИНСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ (2005-2010Г.)

РЕЗЮМЕ

В статье излагается особенности организации библиотечно-информационного обслуживания читателей. Особое внимание отведено вопросом модернизации информационного обслуживания специалистов на базе внедрения новой информационной технологии.

**ORGANIZATION OF BIBLIOGRAPHICAL-INFORMATION SERVICE OF
READERS IN AZERBAIJAN REPUBLIC SCIENCE MEDICAL LIBRARY (2005-
2010 YEARS)**

SUMMARY

It was accounted the specific features of organization of bibliographical-information service of readers. It was at the center of attention the matters about madernization of service specialists on base of inculcation new information technologies